

ČÍTANKA

pro

školy obecné čtyř- až osmitřídné.

Díl I.

S psacím písmem ležatým.

Složili

Jan Šťastný, Jan Lepař a Josef Sokol.

(Nezměněný otisk textu z roku 1897.)

Cena 40 h.

V Praze.

Císařský královský školní knihosklad.

1898.

6060.

Školní knihy, v c. k. školním knihoskladě vydané,
nesmějí se prodávat dráže než za cenu na titulním
jich listě ustanou.

P

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA

PEDAGOGICKÉ FAKULTY

NOVÉ

Sign.

U873/1

Invent.

201309

rrr
rrriuuu
riuuui

o
ooiowoi
wooiow

a
aaiaaau
aaaiaaau
áiiiióíá
áaiiiiuó

eaeoeie
weaeoeii
éáíííóííé
ááééíííí

y
yeayayuy
oyeyayuu
áýéýííýé
ýyéédai

m

m i m o m e
m a m u m y

mi m i m o m o m i
mo m i m o m i m o
me m e m o m e m i
me m i m e m o m e

ma m a m u m u m a
mu m a m u m a m i
my my mu m a m o
my mu m e m a m y

má.
mí mémij
mémimimá
mimimamámamo
mámamamymy me
mémemimimymy
mímémijmámémé
mámamámamo má.
mámeme mámamu my.
mémémamu mi mo.
umí. my umíme.

l

l i l a l e
l o l u l y

li li la la li la
li la la li la li
le le li la le le
le li la li la le

lo lo lu lo lu lo
lu le lu lo li lu
ly ly lu lo ly lu
lu le lo la ly lo

Am

límí lá má lí mi
lí lá lé my má mé

me le me lu me le me.

u me lu u me le me.

ma lé ma lá emi la.

mi lí mi lá li li e.

lo my u lo mi lí lá me.

lá ma li a u lo mi lí.

my lí má lo u my lí.

má má lo lí lí mo lí.

v

v l m

ve le vi li vo lo vu

my a vy. vy vo lá vd.

vi me. u mi me. ve ll.

mi vám e. u my vali.

le vy. le vd. vy le vd.

vi le ma vo lá e vu.

mi lo va ly. u vi ly.

va le li. má me vá ly.

u le vi la. u lo vi li.

S

s v l m

se ve so vo si vi su

so va. vo sa. lo so si.

lo vi se. si la. sa lá.

se su lo se. li sa se.

ma so se o so li lo.

ma lá eva se sí lí.

mi sí vá má mi su.

sa mé vá ly a mí sy.

o sé vám e u le sa.

d
 d s v l m
 du su do so de se da
 do_my a sa_dy. do_ly.
 ve_de_me. do_ve_de_me.
 vi_dá a do_ví_dá se.
 u do_mu se_dá_vá_me.
 li_li vo_du do_su_du.
 do vo_dy dá_me so_dy.
 vo_sa dá se do_me_du.
 li_dé se u_du_si_li.

t
 t d s v
 te de ty dy to do ta
 te ta ví ta la ví ta.
 ó ty ví te! ó vy te to!
 má te u my té mí sy.
 dá te li mi to sí to?
 te sa te. vy me te te.
 mo tá te. ma te te se.
 mo tý lo vé lí ta li.
 ví tá me lé to mi lé.

k ^{12/12}

k t d s

ko-to-ku-tu-ky-ty-ka

o-ko. ko-lo. ko-li-ky.

su-ky. ku-la-té ku-oy.

ka-sa. ve-li-ké ví-ko.

ko-sa. ko-oy. o-ko-oy.

ku-le se vy-ku-li-la.

ko-sa-mi se-ká-vá-me.

da-le-ká lu-ka. do-ly.

ka-li se. le-ká-me se.

b

b k t d

bo ko bu ku be ke ba

bo-by. o-bi-li. bo-ky.

bo-ty. ka-bá-ty. bo-dy.

o-ba body. so-bo-ta.

bý-vá-me u ta-bule.

by-li bosí. o-bu-li se.

vo-dy ta-dy u-bu-de.

by-lo má-lo o-bi-li.

bi-li-me o-ba do-my.

n

n b k t d
ne be no bo nu bu na

ví_no. se_no. ma_li_na.
vi_nu. vi_ne_me. va_na.
no_ví_na. mi_ne. ne_má.
nosí vo_du do va_ny.

má_me nové ná_dob_y
na ví_no a na vo_du.
nesu no_ví_nu. ko_mu?
to_mu i ono_mu sy_nu.

p

p b n k
 pe be pi bi po bo pu
 pi vo. to pi vo. po le.
 pi la. pa ta. lo pa ta.
 by li na. li pa. pa sy.
 pa vi. pa nové. pu da.
 sy pu. te pu. ko pa li.
 to pi me. to pi li se.
 pa dá. po le pi. pa lí.
 lu pes ny o pa da ly.

H 10 22.

w s p b t d
 ne se ru su ri si za
 xi ma vo zy zel i na.
 vo zí me ne ka zí me.
 o zí vá se sá zí vá.
 za metá za my ká li.
 xi ma tu ze re be to.
 u bo zí si ne za to pi.
 ko za dá se do re lí.
 vo sa le ze po re mi.

C

c s n p b v
 ce se ci si co so cu
 domáci a ci_xi_vé no.
 ovoce. líce. o_pice.
 co to cu_pá? co to te_pe?
 ci_bu_li sá_xi_váme.
 po_le ne_po_cu_pá_me.
 vy_ká_ce_li ce_lé lesy.
 d_nové ná_dobí_da_la
 ce_ci_lí e do po_lice.

n 2%

r n c n s

ru_nu_r_o_no_re_n_e_r_y

ru_k_a.ru_ká_vy.rá_no.

rá_na_na_ru_ce.sí_ra.

pá_ra.pé_ro.no_ví_na.

bo_ry.ki_ra.se_ke_ry.

lo_ví_me ry_by, ra_ky.

o_rá_me.vy_rý_vá_me.

se_ke_ra_mi se_ká_me.

po_raz_i_li bo_ró_ví_ci.

h.
 h k b l
 hy ky hu ku ho ko ha
 no ha. vá ha rá ho ny.
 ro hy. pa ro hy. ho ra.
 husa. husá ci. hu ba.
 vo da. hody. ne hody.
 vá hy se ne hý ba ly.
 du ha bý vá na ne bi.
 tu há ri ma hu bí vá,
 co po bí há po le se.

J
 j i h r c n
 ja ha jo ho ju hu je
 jaro. há je. ja hody.
 ry ji. li je te. my ji.
 vo já ci ma ji bo je.
 bo ju ji, ne bo ji se.
 rá ny se ho ji vají.
 ná poje se pí vají.
 na ji ci vy bí hají
 ka no ci do je te le

š.

říkám
 že je říjí řojo řu
 kořeň. nůž. řepina.
 koření. řepa. kořele.
 kořatečnice, duhy.
 myší bývaly jí ředě.
 napíšeme si úkoly.
 máme nové seřítky.
 řeky byly řiroké.
 zelí dáme do kořív.

H.

čí u s s c

ří_ří_řo_řo_řu_řu_řa

mu_ří. ří_to po_řa_té.

ře_na. ře_le_no. no_ře.

řa_lo_ba. du_té ří_ly.

ří_to se su_ří a vá_ře.

řá_ci vá_ří si su_ko_li.

pí_ří a ne_ma_ří se.

co po_ří_rá ří_řa_ly?

co la_pá my_ří a řá_by?

Č

Č Č Č Č Č
 Č Č Č Č Č Č Č Č
 oči. čelo. číše. časy.
 kočí. kočáry. rýče.
 čemu učí se žáci?
 čítávali a píši.
 vy tady počítáte.
 ryjeme pídu rýče.
 do večeře se vyzási.
 voda teče a hučívá.

ří

ří jí ří s ří
re ře ro řo ru řu ry

ře pa. řa da. ko ře ny.
řá ře se ří ří, ho ří.
te řa ří te ří a ře ří.
me ří ří ro bi li me ře.

řá ci ča su ne ma ří.
na ja ře se ledy bo ří.
vo da ví ří, va ří se.
ku ře by lo o pa ře no.

ch

h ch k

hy-chy ky-dy ty-my ry

u-cho. su-cho. su-chý.

chu-dý. chorý. li-chý.

ví-chy. jí-cha. chy-ba.

so-cha. cha-sa. chü-ze.

chu-do-ba a cho-ro-ba.

o-re-cho-vý. ko-ži-chy.

ku-cha-ři. pa-cho-le.

cho-cho-ly. cha-lu-pa.

ne_mí_ří_li; chy_bili.
 sucho morě kořeny.
 co vychází na nebi?
 co chytáva jí čápi?
 co přichází? co čicháme?

ší_li nové koříchy.
 já_cha se míchává.
 koší_le se máchá.
 pacho_le se chová.
 suchá růží o pada.
 tabule se chý_li_la.

é e

be bě ve vě pe pě
me mě bě vě pě mě

běda. běží. bělá se.
věci. věši. věří me.
pěši. pěna. na pěli.
měchy. nemě. měřili.

o běženy bědovaly.
so vě na věži se líbí.
co to pěje na lípě?
sí mě dáme do země.

d d' t t'

da dā do dō du dū
tu tū ta tā to tō

dā dō dū tō tū tā
dō-be. dō-ba-jí. tū-ká.
tū-ká-me. na-tū-kal-i.

ha-dā-ta vy-lé-za-jí.
ko-tā-ta po-bí-ha-jí.
ku-ře dō-be do ne-mě.
co tū-ká tū-ky, tū-ky!
u-cho by-lo u-tā-to.

ň

no ſo nu ſu na ſa
ňo ſu ſa ſu ſa ſo

buňatá kořeſína.
koňové a koňáci.
voňavá voda byla
ve baňaté nádobě.

je měňavé počasí.
vyměňuji si pédro.
buňáci a káňata
požívají hádáta.

de dě te tě

dě-lo. dě-va se dě-sí.
 se-dě-li, ne-vě-dě-li.
 dě-de, co se to tu dě-je?
 chudý ne-má oděvu.
 dě-lá se do ne-dě-le.

te-saří te-sí la-tě.
 tě-sí-me se na te-tu.
 te-tě se tu lí-bi-lo.
 pachole je tě-kavé.
 má-me tě-lo a duši.

ne ně.

koně. laně. ně mo ta.

kuchy-ně. víně. bá-ně.

laně běží do le-sa.

ve va-ně by-la vo-da.

po ví-ně by-la víně.

ne dě-le je po so-bo-tě.

pěší běží po pěšině.

děva ně má řečí ne mě.

uhá-ně-li tady koně

po da-le-ké ro-vině.

dy di ty ti
 hody. ho_dí. ho_diny.
 chudý. chudi. chudina.
 cho_dí. cho_di_li. vo_dí.
 di_vá_me se. vi_dí_me.
 dí_ře. di_lo. ná_řa_dí.

 ti_še se_dě_ti. ti_ši.
 le_te_tí. le_tí. u_tí_ká.
 dí_te. dě_tí. vi_dě_tí.
 má_te_li co vě_dě_tí
 a na pamě_tí mi_tí?

ny ni
 nyní bude učení,
 ale ne za-há-le-ní.
 jaké je to volání?
 není tady nikoho.

činí-li co lenivý?
 nikoli! říkáváme,
 že mu dílo nevoni,
 nebo že ho netěší.
 komu se nelení,
 tomu se zelení.

ou

lou-ka. mou-ka. kou-le.
 rou-ra. bou-ré. roucho.
 mou-cha. hou-ba. house.
 sou-se-dé. ou-ro-da.

je-dou vo-zy po lou-ce,
 vezou no-vou o-ta-vu.
 sou-se-dé si poví-da-li,
 ja-ká by-la ouro-da.
 pe-karí me-lou mou-ku
 pi-lou ré-za-li te-sa-ri.

fe ve fo vo fu vu fa
 fara. u fary. faráři.
 fura. na fure. šafáři.
 fiala. houfy dětí.
 co to fičí a fouká?

sázíme bílé fazole.
 vezeme firu obilí.
 co to bafá u boudy?
 doufáme, že rase
 fialy uvidíme.

go ho gu ku gy ky ga
ságo. guma. galesy.
gumiguta. galilea.
řáci mívají gumu.
gumiguta jedovatá.
ságo není jedovaté.
ságo musí se vařit.
gazela je rohatá
a podobá se koze.
hugo píše a počítá.

a e i y o u é

á é í ý ó ū ú ou

m_e l- v- s- š-

_em -l -v -s -š

va-še e-va vo-lá ma-lou vi-lé-mu.

o-sé-va-li u le-sa. le-sy šu-mě-ly.

mi-sí-vá-me. má-me vá-ly a mí-sy.

mě-li as mí-su ov-sa. úl se vy-mý-vá.

vy-sou-ší se. le-sy se vy-su-ši-ly. se-

su-ly se lo-my. so-va lo-ví my-ši.

má-me má-lo sí-ly.

lil. u-*lil.* vy-*lil.* va-*lil.* vo-*lal.* vy-

vo-*lal.* *vil.* u-*vil.* lo-*vil.* šil. u-*šil.*

su-šil. šel. vy-*šel.* myl. u-*myl.*

měl. u-měl. mám. u-mím. vím. vám.

mí-vám. lom. les. ves. vo-lá vás.

u vás. váš. mí-váš. u-mý-váš.

d_o d'- t- f- b- p-

◦d -d' -t -f -b -p *%*

vi-tá-me tě, mi-lé dí-tě! vi-tám vás!
tě-ší-me se, vi-dí-me-li vás ta-dy.
tou-to do-bou u vás po-bý-vá-me.

ať tu ti-še se-dí-te a pí-še-te! by-
la-li ta vě-tev u-fa-ta? u-mí-te-li
od-po-ví-da-ti? by-lo lé-to. bí-lí mo-
tý-lo-vé po sa-dě lí-ta-li. bu-dou-li
o-bě bo-ty do so-bo-ty?

ted. med. sad. sud. do-sud pi-še.
sud! po-sud-me to pi-smo! sed!
po-sed-te si! po-bud-te tu! ved-me
se! od-ved to dí-tě do-mù!

bí-lý šat. vít má loď a síť! lat se
lá-me, bob. bos. dub. lep. o-tep. sůl.
důl. dům. vím. po-vím ti to sám. lo-
vím. ba-vím se. pil. la-pil. po-la-pil.
le-pil. po-pil-te si!

h- ch- g- k- j- f-
-h -ch -g -k -j -f

vo - lá - me ho - chy. ho - ši, sed - te!
ko - sy se ko - va - ji. lou - ka se se - ká.
go - li - áš byl vel - ky, da - vid ma - ly.
aj, ja - ké to hou - fy! ach, co vi - dim!

dub mí - vá ku - lo - va - té ga - le - sy.
sá - go i sůl dá - vá - me do po - lév - ky.
fi - ky se jí - da - jí, ja - ho - dy ta - ké.
aj, ja - ky to po - vyk! ach, bě - da mi!

chod - ba. po - chod. vý - chod. chod!
chod - me! chod - te! hod! od - hod to!
dej mi ta - ké! dej - te o - běd to - mu - to
chu - dé - mu! je to u - bo - hý chu - das.
po - dej - te mi koš! viš - li, ja - ky je suk?

kus so - li. o - kus ká - vy! o - kus - me
vo - dy! po - kus - me se o to! ta - bu - le
bý - vá šik - mo. ko - šik mí - vá ví - ko.
ho - šik pí - še ú - kol.

z- ř- c- č- n- ň- r- ř-

-z -ž -c -č -n -ň -r -ř

*ci-zí mu-ží ho-vo-ří ci-zí ře-čí.
vo-já-ci by-li po-ra-ně-ní me-čí.
u-vi-dím tě, až po-je-du od ot-ce.
an-na vo-lá an-to-ní-na; on tu ne-ní.
co se tu dě-je? oč se há-dá-te? at
se již ne-há-dá-te! dě-ti, u-tiš-te se!*

koně-li ve běhu kopyty dupotají,
čemu se dupoty podobají? dupoty,
cupoty na zem a půdu tepotu cepů
se podobají.

*len. je-len. laň. laň-ka. nůž. nůž-ky.
den. je-den. tý-den, den-ník. les-ník.
chod-ník. ob-chod-ník. pec. pec-ka.
ku-pec. ko-pec. se-káč. pe-káč.*

*o-tec. ry-tec. ta-líř. ma-líř. za-jíc.
vůz. voz-ka. važ! váž-ky. lé-kař.
pe-kař. te-sař. pí-sař. ko-vář. o-ráč.
vi-nař. bed-nář. ho-di-nář. u-ze-nář.*

ml vl bl pl dl tl

zl sl hl chl kl

žák se-dí a ml-čí. ko-tě ml-sá.
 ov-ce má vl-nu. ba-vl-na by-la
 bí-lá a čer-ve-ná. mám pun-čo-chý
 vl-ně-né a ba-vl-ně-né. vo-da na
 ryb-ní-ce se vl-ní-vá. vl-ci vy-jí.
 ja-bl-ko se ku-lí. v ou-li bý-vá pl-no
 me-du. na-pl-ní-me va-nu vo-dou.
 o-tec ve-dl dí-tě. ko-mi-ník vy-
 me-tl ko-min.

ne-bud' ml-sa-vý a-ni hl-ta-vý! pes
 tá-hl vo-zík. ne-mo-hl dá-le. hoch mu
 po-mo-hl. po-sel u-se-dl si na láv-ku
 a od-de-chl si. za-jíc vy-bě-hl si do
 po-le. ká-men pa-dl a bou-chl. za-jíc
 u-le-kl se a u-te-kl. voz-ka ve-zl
 se-no. had le-zl po ze-mi. pa-cho-
 lik se ří-zl. rá-na ho bo-lí. sl-zy mu
 te-kou. již u-ml-kl a u-ti-chl.

*mla vla bla pla dla tla kla
hla chla zla sla žla šla*

*mla-tec mlá-tí. mlá-dež se u-čí. se-
dá-me v la-vi-cích. še-di-vé vla-sy
ne-bý-va-jí na mla-dé hla-vě. blá-
tem ne-ra-di cho-dí-me. o-blá-zek
je ku-lo-va-tý ká-men. plá-tě-ná
zá-pla-ta. pla-tí-me pe-ně-zí. so-
bo-ta bý-vá den vý-pla-ty. pla-né
ja-bl-ko je ky-se-lé. za-jíc je pla-chý.
had se pla-zí.*

*dlá-tem dla-be-me. dla-ní hla-dí-me.
je-hla pa-dla na po-dla-hu. kouř
tla-čí v o-čí. tla-cha-la li-dé ne-mi-
lu-jí. dív-ka za-me-tla; po-tom se-dla
a če-tla. o-bi-lí má kla-sy. ko-vář má
kla-di-vo. vo-da te-kla. hla-do-vý
chla-pec pla-kal. o-chla-di-lo se. ze
zla-ta ra-zí se du-ká-ty. sla-bý má-lo
u-ne-se. po žla-bech te-če vo-da.
ma-tka šla na po-le.*

vle ble mlu plu dlo slo

hli kli zlou slou

*v le-se je mech. vo-sa vle-tě-la do
ko-mo-ry. mat-ka ple-te. mě-sic je
ble-dý. ká-va by-la u-mle-ta. vy-
kle-pej o-děv! hle-di-me si u-če-ní.
kle-čí-me a mo-dlí-me se. my-sli-
vec vy-šel z le-sa. rol-ní-ci ve-zli
o-bi-li. co se dě-lá ze hlí-ny? co
kli-čem od-my-ká-me? co ply-ne
po vo-dě? co se dě-lá ve mlý-ně?*

*pla-vec plo-ve. v lé-tě bý-vá te-plo.
sá-dlo i má-slo od te-pla se roz-plý-
vá. plu-hem o-rá-me. co se ne-slu-ší,
to se ne-mlu-ví. vo-da bý-vá hlu-
bo-ká. dě-ti v le-se za-blou-di-ly.
ne-moc-ným slou-ží-me. je-hlou se
ší-je. po-le je dlou-hé a ši-ro-ké.
ne-po-slou-chá-li dí-tě ro-di-čů,
bu-de mí-ti zlou od-pla-tu.*

tr dr vr br hr chr kr

vi-tr *fu-čí*. tr-ní *tr-há o-děv*. ko-za
 tr-ká. me-tr je *mí-ra*. li-tr je *ná-
 do-ba na mě-ře-ní*. pe-tr *se-dí na
 ze-le-ném dr-ně*; u-tr-hl si *rù-ží*
a dr-ží ji. na tr-hu se *tr-ží pe-
 ni-ze*. su-ché ko-lo *vr-zá*. ho-lub
vr-ká. pes *vr-čí*. vr-ba *bý-vá u po-
 to-ka*. no-ha *br-ní-vá*. hu-sa má
br-ky. br-zy *bu-de ja-ro*. ko-pr
vo-ní. ká-pr *plu-je ve vo-dě*.

hr-né-ček se roz-tlou-kl. ka-me-ní
 se hr-ne. ve-li-ký vi-tr slu-je vi-chr.
 my-sli-vec má chr-ta. rá-na kr-vá-cí.
 kr-ka-vec lí-tá. cu-kr dá-vá se do
 ká-vy. zr-ní dr-tí se ve mlý-ně.
 zr-ca-dlo u-ka-zu-je, ja-ký je o-bli-
 čej. sr-na bě-ží. žen-ci ža-li o-bi-lí
 sr-pem. pil-né-ho u-če-ní ne-mr-zí.

mra pra bra vra

hra chra kra

*mra-zy po-mi-nu-ly. mra-ky vi-dá-me
 na o-blo-ze. bý-vá za-mra-če-no.
 mra-ve-ne-ček je pra-co-vi-tý. ne-ní
 chle-ba bez prá-ce. o-brá-tí-me se
 na pra-vo a na le-vo. vra-ta se
 za-ví-ra-jí. bra-tr se již na-vrá-
 til; teď hra-je na hou-sle. ko-tě je
 hra-vé. se-no hra-be se hrá-bě-mi.
 chrá-ní-me se je-du.*

*krá-čí-me po kra-ji le-sa. vrá-na
 krá-ká. dej že-brá-kům po kra-jí-ci
 chle-ba. krá-va že-re trá-vu. zla-to je
 dra-hý kov. tr-há-me zra-lé o-vo-ce.
 v lé-tě nás trá-pí-vá hor-ko a ží-zeň.
 prá-dlo se su-ší. ve mlý-ně se prá-ší.
 o-rel je dra-vý; má sil-né drá-py.
 ta-bu-le je hra-na-tá. za-hra-da bý-vá
 o-hra-ze-na plo-tem.*

bro pro dro tro hro chro kro
 bru pru dru tru hru kru
 bry pry dry drý brou krou
 za do-bro-di-ní po-dě-kuj! o-tec
 pro-hlí-ží mo-je se-ši-ty. pro-vaz-
 nik dě-lá pro-va-zy. na-dro-bí-me
 chle-ba do mlé-ka. ji-tro je po
 no-ci. le-ni-vé-mu nou-ze hro-zí.
 chro-mý u chrá-mu se-dí a pro-sí.
 krá-čí-me-li, dě-lá-me kro-ky.

sud má o-bru-če. vr-bo-vé pru-ty
 se o-hý-ba-jí. drů-bež zo-be zr-ní.
 tru-hlá-ří dě-la-jí tru-hly. hru-bý
 pí-sek ko-pe se u ře-ky. do-brý
 po-má-há rád chu-dé-mu. mech je
 ky-prý. mou-drý u-mí po-ra-di-ti.
 vra-bec je chy-trý. kru-pař pro-
 dá-vá krou-py a kru-pi-ci. no-že
 brou-sí-me na bru-se. brou-ci le-zou.

bři při vři kři dři tři
bře pře vře kře dře tře

bři-za má bi-lou ků-ru. do-bři li-dé
ze zlé-ho se ne-ra-du-jí. ko-při-va
pá-li. po-dél sil-ni-ce bý-vá pří-
kop. za-vři vra-ta! mří-že by-ly
že-lez-né. za-hří-vá-me se chů-zí.
by-la vel-ká vi-chři-ce. čá-ra je
pří-má ne-bo kři-vá. mou-cha má
kři-dla. tři bra-tři. u-tři si ru-ce!
dří-ví se ře-že pi-lou. dří-ve při-šel
do mlý-na, dří-ve se mu se-me-le.

do-bře se tu cho-vej-te! ni-ko-mu
ne-pře-ká-žej-te! pří-ze se pře-de.
ze vře-lé vo-dy se kou-ří. chu-ra-vé
dít-ko u-mře-lo. slu-néč-ko hře-je.
trá-va o-kře-je a za-ze-le-ná se.
kře-men je kře-sa-cí ká-men. la-
vi-ce je dře-vě-ná. ne-ku-puj, če-ho
ne-po-tře-bu-ješ.

vlk brk

*u-mlk-ně-te! mlč, žá-ku, do-kud té
ne-vo-la-ji. po-mlč-me o tom! ne-
bud mls-ný! mls-ků si ne-ku-puj!
vlk u-dá-vil ov-ci. je tu vlh-ko. do
vlh-ké trá-vy ne-se-dej! sud byl pln
vo-dy. na-plň-te kád vo-dou! plž
se pla-zí.*

drn je ze-le-ný. hu-deb-ní-ci drn-
ka-li na hou-sle. do-bře drž pé-ro!
trn bo-dá. trn-ky by-ly trp-ké. vrch
je vy-so-ký. brk je du-tý. hrn-číř
dě-lá hrn-ce. chrt se že-ne za srn-
cem. krt či-li kr-tek ry-je a vy-hr-
nu-je ze-mi. hu-sa má dlou-hý krk.
rol-ník má srp i ko-su. ú-trp-né-mu
je chu-dé-ho lí-to. mi-lo-srd-ný po-
má-há chu-dé-mu. sle-pý že-bře;
do-bré srd-ce od ně-ho se ne-od-
vra-cí. prš-ka ža-čí-ná po kap-kách.

*dva dve dvi dvo dvu dvě dvou
 tv- zv- sv- cv- lv- rv- chv- kv-
 dva ko-ně ví-ce u-ve-zou než je-den.
 zla-tý pla-tí pět dva-cet-ni-ků. tvá
 ru-ka buď u-my-ta, a tvá-ře two-je
 ta-ké! zvo-ny zvo-ní. přá-te-lé se
 zvou. o-zvi se, vo-la-ji té! zvy-kám
 prá-ci. vě-ci svo-je po-řá-dám. hle-
 dím si své-ho u-če-ní. cvi-če-ní dá-vá
 u-mě-ní. kůň cvá-lá. cvo-ček je hře-
 bí-ček se ši-ro-kou hla-vič-kou.*

*vůl řve. lvo-vé sil-ně-jí řvou. o-ho-
 nem švi-ha-jí. co u-chvá-tí, to se
 jim ne-vy-rve. mou-drý sám se ne-
 chvá-lí ani ne-ha-ní. le-ni-vé-mu
 chví-le dlou-há. vrá-na kvá-ká. zva-
 dlý kví-tek o-pa-dá. z va-še-ho dvo-ra
 vy-jel vůz; po-je-de k va-še-mu
 po-li. ke zlé-mu ni-ko-ho ne-svá-děj!
 žva-tla-vý mlu-ví-vá ne-roz-um-ně.*

*tma tmy tme tmě tmo tmu tmou
dm- zm- sm- hm- chm- km-
rm- jm- čm-*

*bu-de tma. tmí se. se-tmě-lo se.
noc je tma-vá. měch se dme. vi-tr
fou-ká, vl-ny se dmou. z ma-sa va-ří
se po-lév-ka. jez, a-le s mě-rou!
ne-moc-ný se ne-smě-je; ne-ní mu
do smi-chu. na po-smě-váč-ka také
do-chá-zí.*

dře-vo mů-že-me hma-ta-ti. dře-vo
je hmo-ta. do pi-va dá-va-jí tro-chu
chme-le, aby by-lo na-hoř-klé. svě-
tlo se kmi-tá. na-tr-hej-te na po-li
rme-nu! rmou-tí-me se, že pan kmo-tr
je ne-mo-cen; má-me zá-rmu-tek.
jak se jme-nu-ješ? jak se jme-nu-je
váš o-tec? u-jmi se to-ho, ko-mu se
u-bli-žu-je. vo-da v mo-ři je sla-ná
a hoř-ká. čme-li dě-la-jí med.

*sna sne sně snu sno sni snou
 zn- dn- tn- hn- kn- mn- vn-
 u-sne-me; ze sna se pro-bu-di-me.
 sno-vé nás dě-sí i tě-ší. při-by-lo
 sně-hu. pi-še-me zno-va. sly-ši-me
 zně-ní zvo-nů. dno-vé rych-le mi-
 ze-jí. ne-u-tni se! hnu-ly se vo-zy
 s ná-kla-dem. vy-hni se ko-ním!
 pěk-nou kni-hu rá-di čí-tá-me.
 vnu-ko-vé dě-dů po-slou-cha-jí.*

kme-ny pnou se do vý-še. je zi-ma;
 mnu si ru-ce. hne-dle jak po-mi-ne
 zi-ma, u-vi-dí-me a po-zná-me sně-
 žen-ky. ve dne pra-cu-je-me, v no-ci
 od-po-čí-vá-me. sna-ži-vé-ho ne-ní
 tře-ba ku prá-ci hná-ti. br-zo bu-dou
 žně. za-čne-me ží-ti o-bi-lí. žen-ci
 žnou o-bi-lí sr-pem. po-ža-té o-bi-lí
 se vá-že ve sno-py. ne-hně-vej se na
 mne! sná-šej se do-bře se svý-mi
 zná-mý-mi!

*sta sto ste stu stou sti stě
ct- kt- rt- vt- pt- št- čt-*

*na pa-ho-rek ce-sta vy-stu-pu-je. na
vr-šíč-ku sto-jí ko-ste-lí-ček. stu-
dán-ka má vo-du stu-de-nou. do-bré
dí-tě cti své ro-di-če i ji-né sta-ré
li-di. po-cti-vý ci-zí-ho jmě-ní se
ne-do-tý-ká. kte-rý člo-věk sto-jí
o jmě-ní ci-zí, při-chá-zí o jmě-ní
své a k to-mu je-ště o do-bré jmé-
no. zu-by a rto-vé zá-vo-ry dvo-je,
a-by hlou-pé slo-vo ne-u-klou-zlo.*

*v tu-hé zi-mě bý-vá tlu-stý led.
ptá-ků mno-ho kru-tým hy-ne mra-
zem. vla-što-vi-ce na zi-mu od-lé-
ta-jí. na ja-ře do-stá-va-jí by-li-ny
šťá-vu. ptá-ci se vra-ce-jí. na ce-stu
ni-ko-ho se ne-ptá-jí. pil-né-ho žá-
ka čte-ní tě-ší. pil-né-mu se ště-stí
do-stá-vá, a-le z le-ni-vo-sti bý-vá
nou-ze ji-stá.*

kdo kde kdy zde zda zdi zdě
 rdí vdo bdě jdu jde jdi jdou
 kdo se ptá, do-ptá se. kde té ne-
 zvou, tam se ne-hrň! kdy se bu-de
 zde zdi-ti? zda-li již na ja-ře?
 zdě-ný dům je pev-nej-ši než-li dře-
 vě-ný. v do-mě bý-vá-jí chod-by-
 rů-že se rdi. o-blo-ha se ně-kdy
 za-rdí-vá. kdo zde bdí tak dlou-ho
 do no-ci? mat-ka pro-bdě-la noc
 u hůž-ka dít-ka ne-moc-né-ho.

kdo hle-dá, na-jde. co kdo na-jde,
 vrá-ti-ti má to-mu, ko-mu to ná-le-ží.
 kam jde-te? jde-me do chrá-mu
 pá-ně. já tam ta-ké pů-jdu. kdy
 při-jde o-tec? tou-to ce-stou si za-
 jde-me, o-nou ce-stou si na-de-jde-
 me. do-jdi mi na po-štu! vy-jdě-me
 si dø po-le! o-de-jdě-te, již je po-zdě.
 ne-jdou-li va-še ho-di-ny po-zdě?

sha sko sku ske sky skou
 zk- ck- šk- čk- řk- lk- tk- vk-
 ze ská-ly se lá-me ká-men. sko-ři-ci
 se ko-ře-ní jí-dla. dej chu-dé-mu
 sky-vu chle-ba! myš pro-klou-zla
 sku-li-nou. z ka-me-ne sta-ví-me
 do-my. z ko-no-pí se ple-tou pro-
 va-zy. zkou-ší-me se, u-mi-me-li
 či-sti. če-ské dí-tě mlu-ví če-sky
 či-li po če-sku; ně-me-cké dí-tě
 mlu-ví po ně-me-cku.

ve ško-le se žá-ci u-čí. mra-zy
 ško-dí-va-jí kvě-tu. z le-ni-vo-sti
 bý-vá ško-da vel-ká. já řku: po-
 čká-te-li na mne tro-chu? tka-dl-ci
 tka-jí plá-tno. u-bo-hý lká a na-
 ří-ká; po-tka-lo ho ne-ště-stí. v ko-
 ste-le se mo-dlí-vá-me. v ky-pré
 ze-mi hoj-ně ro-ste o-bi-lí. v ku-chy-
 ni se va-ří jí-dlo. bu-de zkou-ška.

*jsi vsi vzi rzi chci rci
pše mše mže lže vče dce*

*kde jsi? jsi-li pak zde či ne-jsi?
kde jsou žá-ci? jsou-li při psa-ní
po-zor-ní? jde-me ze vsi. psi ště-
ka-ji. co vám ro-di-če do-vo-li, to
si smi-te vzí-ti. že-le-zo bý-vá se-
žrá-no o-de rzi. o-tec vo-lá dce-ru
a pra-ví: jdi k mat-ce a rci jt, že
tě chci vzí-ti do mě-sta.*

ze pše-ni-ce me-le se mou-ka. vše-
mu ne-roz-u-míš. o-mše-ný ká-men
je ze-le-ný. pr-ší-li jen má-lo, pra-
ví-me, že mží. roz-my-sli se v o-ka-
mže-ní! ne-lži ni-kdy! kdo lže, o tom
se pra-ví, že i kra-de. co by-lo
vče-ra, a co bu-de zej-tra? vče-la
bzu-čí. zví-řá-tek na ze-mi je po-čet
ne-sčí-sl-ný. z če-ho se dě-la-jí sto-
ly, z če-ho klí-če, z če-ho hrn-ce?

*zho zha zhu zhy zhous
lh- vh- jh- žh- sch- vch-*

*zha-sí-me svi-ci. rá-na se zho-jí.
ko-čka zhu-bí mno-ho my-ši. z há-
je roz-lé-há se hla-hol ptá-ků. za
tu-hé zi-my mno-ho plá-ků zhy-ne.
kru-po-bi-tí bý-vá zhous-ba po-lím.
v o-hni dře-vo sho-ří. řád-ky po-
čí-tá-me s ho-ra ne-bo z do-la.
ne-lhu ni-ko-mu a lhá-ti ni-kdy ne-
chci. pes má v hu-be sil-né zu-by.*

*o-sel no-sí-vá jho a bře-me-no.
žha-vý u-hel pá-lí. jsi tak ble-dý, co
ti schá-zí? v do-mě bý-vá-jí scho-
dy. ku-dy vchá-zí-me do do-mu?
v cha-tr-či pře-bý-vá-jí li-dé chu-
dob-ní. tcho-ří plí-ží se do kur-ní-ků.
dít-ky ple-tou vě-ne-ček z chu-do-
bi-ček. z ry-bi-čky bý-vá ry-ba,
z chy-bi-čky chy-ba.*

zbu dba žba spa špa čpa
 čme-lá-ci a vče-ly bzu-čí-va-jí. zbu-
 di-me se rá-no po spa-ní. žá-ci u-čí
 se či-sti a psá-ti. spí-li dít-ko, ne-
 bud' ho! ma-lý o-heň ve-li-ký dům
 spá-lí. spo-ko-je-ný pře-stá-vá na
 má-le. če-led' po-slou-chá ho-spo-
 dá-ře a ho-spo-dy-né. z ba-vl-ny
 se ple-tou pun-čo-chy. za-zpí-vej-me
 si! pil-ný pro-spí-vá v u-če-ní.
 ne-dba-lé-ho a ne-zpū-sob-né-ho
 li-dé ne-mi-lu-jí.

z pi-va va-ří-vá se po-lév-ka. v po-
 to-ce bý-va-jí ra-ci. na ve-čer se
 děl-ní-ci vra-cejí s po-le. po-hád-ky
 po-slou-chá-me s po-tě-še-ním. žbá-
 ny dě-la-jí se ze hlí-ny ne-bo z cí-
 nu. žbe-ry jsou ze dře-va. hle-dím,
 ā-bych ne-měl ru-kou špi-na-vých.
 kouř čpí. ci-bu-le je čpa-vá.

*sml zvl spl zhl schl
str zdr svr zhr skr*

*mls-ný sml-sal sme-ta-nu; a-le byl
po-ká-rán. z vl-ny se dě-lá su-kno.
po-cti-vý, co slí-bí, to i spl-ní. pes
zhl-tal, co mu by-lo dá-no. ko-řen
u-schl. tla-chal sml-čí jen to, co
se mu ne-po-ví. da-le-ké ho-ry bý-
va-jí v ml-ze.*

ská-la str-mí do vý-še. tr-pě-li-vý
mno-ho str-pí. zdr-ží-me se spa-ní.
kupec str-žil o tr-hu mno-ho pe-něz.
z br-ků se dě-la-jí pé-ra. shr-ne-me
hrá-šek do hr-né-čka. ká-men svr-
žen byl s vr-chu do-lů. ne-po-zor-
ný se mů-že zmr-za-či-ti. zhr-dá
ten, kdo my-slí, že nad něj ne-ní.
při psa-ní ne-sed' skr-če-ně! dře-vo
ne-ní tak třv-dé ja-ko že-le-zo.

most vlak krok zvon

nad vo-dou bý-vá most. list je ze-le-ný. pil-né-mu čest, le-ni-vé-mu půst. na rá-ny se dá-vá mast. na my-ši se lé-cí past. ci-tí-me ra-dost i ža-lost, bo-lest i sla-bost. zla-to má lesk. hra-cho-vý lusk je du-tý. pysk je část úst. vče-ly dě-la-jí med a vosk.

vlak je-de. vlas je ten-ký. klas má zr-ní. děl-ník jde na mlat; do-sta-ne plat. chléb za-há-ní hlad. slý-chá-me hlas a hluk, pláč a křik.

po-zor na kaž-dý krok. krej-car je o-krou-hlý ja-ko kruh. brok je ku-la-tý. krev je čer-ve-ná. má-me zrak, sluch, čich a chuť i hmat. zvon zní. chmel dá-vá se do pi-va. čmel je vět-ší než-li vče-la. rmen je do-má-cí lék. kmen se pne do vý-še. ká-men bý-vá o-mšen. v zi-mě pa-dá sníh.

sklo skro mzda

*sklo je křeh - ké a prů - hled - né. ze
skla se dě - la - jí lá - hve a skle - ni - ce.
do skle - pa ve - dou scho - dy. kam
sklá - dá - me své kni - hy? špi - na je
o - škli - vá. v kla - se je zr - ní. mat - ka
za - mkla po - koj. vl - na dá se stla -
či - ti. splá - če ně - kdy, kdo se ni -
če - mu ne - na - u - čil. le - noch byl
dů - tkli - vě na - po - me - nut. de - štěm
zvla - žu - je se pů - da zem - ská.*

*mat - ka skro - ji - la chléb a da - la dít - ku
skro - je - ček. ve - dlé če - la jsou skrá - ně.
list má dvě stra - ny. se - stra by - la
strá - pe - na, že ne - ní zdrá - va. stro - my
ro - stou zdlou - ha. z mra - čen li - je se
déšť. stmí - vá se. prach se zdví - há.
zblou - di - li jsme s ce - sty. chod' zpří -
ma, mluv u - pří - mně! ho - den jest
děl - ník své mzdy. ne - msti se! msty
ve svém srd - ci ne - cho - vej!*

prst trest strom pstruh

*prst je ru-ky čásl. se-vře-ná dlaně
je hrst. za-jíc má je-mnou srst.
prst je ky-prá země v za-hra-de.
smrk má je-hli-čí. ko-nec ži-vo-ta
ve-zdej-ší-ho je smrt. na lhá-re
trest. plášt je při-hod-ný do de-ště.
hlišt vy-lé-zá po de-šti ze ze-mě.
na o-blo-ze vi-dá-me blesk. švest-ky
zra-jí na pod-zim.*

dub je les-ní strom. nad ná-mi v po-ko-ji je strop. vo-ják je o-zbro-jen; má zbraň. kdo se bo-jí, cí-tí strach. z krej-ca-rů bý-va-jí zla-té. je-střáb lí-tá ve vzdu-chu. ne-moc-ný vzdy-chá; slý-chá-me je-ho vzde-chy. stře-da je pro-střed-ní den v téin-dni. hrbet je zad-ní čásl tru-pu. pěk-ná ry-ba je pstruh; mi-lu-je zvlášť či-sté hor-ské po-to-ky. či-stý vzduch je nej-lep-sí lék.

N Noe. Nezamysl.

M Milada. Mojmir.

V U Vit. Urban.

O Ořtakar. Olga.

C Čtibor. Lech.

Ch Chrudos. Cherub.

G Gabriel. Gustav.

E Eva. Eliška.

S Samuel. Štěpán.

I Izabela. Izidor.

J Jaroslav. Jiri.

H Havel. Helena.

- K Katerína. Karel.
- P Pavel. Przemysl.
- R Rudolf. Růžena.
- Ř Řehoř. Říp.
- B Božena. Bohus.
- T Terezie. Tomáš.
- F František. Filip.
- L Lidmila. Libuše.
- D Daniel. Dobravka.
- Ž Ždeněk. Ždeněka.
- Ž Žofie. Želina.
- A Anna. Adolf.

O C Č Ch S Š P

Očima vidíme. Okolo vesnice bývají pole. Cín je kov bělavý. Cepem se mláti obili. Čas jarní jest nám milý. Chléb je pokrm. Chudoba cti netratí. Slunce vydává světlo. Soudek plný nezvučí. Šípkový ker je trnity. Šat i stravu měj dle stavu. Po noci nastává den. Po práci je milé odpočinutí.

O C Č Ch S Š P

Od rodičů máme mnoho dobrého. Co nemilo tobě, nečiň jiným. Čeho nemáš, neslibuj. Člověk ku práci stvořen jest. Stromy rostou pomalu. Šetři svého zdraví! Šídrov pytli se neutají. Chyba se má opraviti. Chromý kůň daleko neujde. Podlé práce bývá plat.

Z Ž I J U V K

Zlato je pěkný žlutý kov. Zahálka je počátek zlého. Žily jsou duté. Žába žije v kalužině. I zvíře cití bolest. I moudrý může pochybiti. Jidej stridmě, budeš dlouho živ. Jaká práce, takový plat. Ušima slyšíme. Umíme čísti. Vlasy jsou na hlavě. Vrána kráká. Klasy hluché nemají zrni. Klíčem otvíráme.

Z Ž I J U V K

Zvuk se rozléhá. Žito roste na poli. I moucha se brání. Jablko nepadne od stromu daleko. Jak ty jsi k jiným, tak i oni budou k tobě. Učte se rádi! Vraty vjízdíme do dvora. Za pravdu se nikdy nestyd! Žádná lež není bez trestu. Jahoda je dítěk lahoda. Učiň rychle, co ti rodiče poroučejí. Vánoce jsou svátky radostné. Kámen se kose nepoddá.

N M H R Ř B T

Nad námi jest obloha. Nehrej sir-kami! Mlatec mláti obili. Mléko je zdravý nápoj. Hlava je část těla. Hlad je nejlepší kucharč. Na bílý chléb máslo, na černý hlad. Ryby žijí ve vodě. Řec zdvo-ři-lá mnoho pro-spi-vá. Buk je strom. Brada je pod ústy. Tráva je zelená. Trní bode.

N M H R Ř B T

Nech ležeti, co není tvého! Mouka se mele ve mlýně. Hraček do školy nenos! Ran-ní ptáče daleko u-skáče. Na palouce roste pěkná tráva. Řádek po řádku, a strana je přečtena. Bez učení není umění. Beran má kroucené rohy. Tulipán je pestrá květina. Topol je strom vysoký. Týden má sedm dní.

D A L E F G

Dlaně je hladká. Dům se staví z cihel a z kamene. Ani kuře darmo nehrabe. Led je kluz-ký. Laň skáče. Adam a Eva byli naši první rodiče. Fazole se sázejí. Antonín pomáhá Filipovi, Emanuel Františkovi. Galasy rostou na dubech. Gazela podobá se koze.

D A L E F G

Deštěm se zavlažuje půda. Dým nebývá bez ohně. Lži se varuj! Lháře lidé nemilují. Eva byla matka Kainova i Abelova. Fiala libě voní. Goliáš byl poražen od Davida. Rok má čtvero počasí: jaro, léto, podzim a zimu. Mráz škodívá květu. Není růže bez trní. Všecko má svůj čas. Co naseješ, to žiti budeš.

Čtení poučné.

1.

Milý Pán Bůh.

Od milého Pána Boha
dobrodiní máme mnohá;
kdo se k němu modlívá,
posilnění nabývá,
aby se mu dobré dílo
také dobře podařilo.

* * *

Pomoz nám, ó Bože milý,
bychom dobrě pochopili
všecko svoje učení;
uděl daru umění!

V tom ať prospíváme stále
ke Tvé, Pane, cti a chvále!

2.

Dobrý počátek.

„Vstávej, Bohumilku!“ volávala ráno milá matička na svého synka. „Vstávej, již nastal nový den.“

A Bohumilek nelenil. Vstal rychle.

Sám slušně a řádně se umyl, učesal a oblekl.

Potom poklekl a pomodlil se ku Pánu Bohu, aby jej a dobré jeho rodiče zase ochraňoval.

Tak učinil dobrý počátek dne.

2. 3. 4.

Dobrý pořádek.

Bohumilek věděl, kdy má vyjít z domu, aby ve škole byl ve pravý čas.

Nikdy se neopozdil.

Než vyšel, vzal vše, čeho k učení potřebí bylo.

Ničeho nezapomněl.

Po cestě nekřičel.

Setkal-li se někdy se žákem Prokopem, šli spolu slušně.

Když ke školní světnici přišli, tiše dvěře otevřeli a pozorně je zase zavřeli.

Potom sedli na svá místa.

Tam své školní věci do příhrádky uložili.

Byli to pořádní žáci.

* * *

*Od Boha učiním počátek,
a dobrý bude pořádek.*

4.

Tichý žáček.

Bohuslávek chodil do školy, aby se tam učil. Byl žáčkem. Když do školy vstoupil, usedl do lavice. Seděl tam rovně a tiše. Nemluvil ani nahlas ani pošeptmo. Jen když se ho otázal pan učitel, vstal a odpověděl. Tu mluvil hlasitě. Když domluvil, zase zticha usedl. Cokoli dělal, dělal bez hluku. Panu učiteli líbila se jeho tichost velice. Říkával často žáčkům: Budte všickni tak tiší jako Bohuslávek! Žáčkové poslechli. Při své školní práci nikdy nehlučeli. I mimo školu vždy slušně se chovali. Kdo je tak vídal, míval z nich radost.

5.

Hodná Bětuška.

Bětuška když přišla ze školy domů, nezapomněla nikdy rodičů svých pozdraviti. Také pozdravila jiné lidi, kteří u rodičů jejích právě byli. Potom uložila školní věci na místo vykázané. Našla je pokaždé snadno, když jich potřebovala.

Nikdy z domu bez dovolení neodeběhla.

Ptávala se svých rodičů, chtějí-li práci jakou jí uložiti, nebo má-li jim dojít někam.

Co jí rodiče poručili, vykonala ráda a bez meškání.

Když jí bylo dovoleno, pohrála si chvíliku ale slušně a tak, aby ani sobě ani jiným neuškodila.

6.

Piseň o hodném ditku.

*Hodné dítko časně vstává,
lenosti se nepodává.*

*Rádně myje se a strojí,
říká modlitbičku svoji.*

*Potom k otci, matce spěje,
dobrého jím jitra přeje.*

*Slušně je vždy pozdravuje,
za všecko jím poděkuje.*

*Věci svoje chová čistě,
každou na pořádném místě.*

*Do školy pokojně kráčí,
nepostává, nečtveračí.*

*Ve škole se plně učí,
ani jednou nezahlučí.*

*Ku posluze hbitě má se,
poslušno je v každém čase.*

7.

Tělo moje.

Mám hlavu, trup, paže a nohy.
 To vše spolu je tělo moje.
 Hlava sama není celé tělo.
 Hlava jest jen část těla.
 Trup, paže a nohy jsou také části těla.
 Části těla jmenují se jinak údy.

8.

Části hlavy.

Obličej je přední část hlavy.
 Temeno je horní část hlavy.
 Týl je zadní část hlavy.
 Temeno a týl kryty jsou vlasy.

9.

Části obličeje.

Čelo není celý obličej.
 Jest to jen část obličeje.
 Jiné části obličeje jsou: dvě skráně, dvě uši, dvě oči, dvě líce, nos, ústa, brada.
 Části úst jsou: čelist horní a čelist dolní, ret horní a dolní, dásně, zuby, jazyk, patro.

Části oka jsou: dvě víčka a bulva.
 Na víčkách jsou řasy.
 Nad očima jest obočí.

* * *

*Dvě kukačky vedlé sebe sedí,
 jedna druhé nevidí. — Co je to?*

* * *

*Jen jedna řada zubů,
 a přec tuze kousá. — Co je to?*

10.

Budu se umývatí.

*Kdo si líce čistě myjvá,
 kdo si slušně česá vlásky,
 ve škole rád vídán bývá,
 chvály dochází a lásky.*

11. 19/8

Části paží.

Části paže jsou: rameno, loket a ruka.
 Části ruky jsou: dlaň a prsty.
 Prsty se jmenují: palec, ukazováček, prostřední prst, mezenec, malíček. Na prstech jsou klouby a nehty.

12.

Ruce moje.

*Zde ruka, zde ruka, pět prstů na ní;
ta pravá, ta levá s loktem a dlaní. Teď
malé ruce ještě si hrají; až budou silnější
a k dílu schopnější, práce dost nadělat.*

13.

Nohy moje.

*Nohy mám a pevně stojím; že bych padl,
se nebojím. V chůzi, běhu pozor dám, bez po-
třeby neskákám. Zpríma jako voják chodím,
v blátě nikdy se nebrodím.*

14.

Vidím.

Vím, že jest obloha, slunce, měsíc.
Vím, že jsou mračna a hvězdy. Vím, že
jsou na zemi hory a roviny, lesy, louky
a pole, města i vesnice. Vím to vše proto,
že to vidím. Vidím očima. Jsem vidomý.
Mám zrak. Jsou také někteří lidé, kteří
očima nic nevidí. Takoví zraku nemají.
Jsou nevidomí či slepi.

15.

Oči moje.

Mám dvě jasných, bystrých očí; ty se
hbitě, kam chci, točí. Vidím domy, stromy,
pěkné kvítí, i jak slunce na obloze svítí.
Milý Bůh dal potřebný mi zrak; slepým,
ach! je všecko temný mrak.

16.

Co zrakem poznáváme.

Oči máme, abychom jima pozorovali,
co kolem nás jest a co kolem nás se děje.

Rozeznáváme zrakem, že sníh je bílý,
tráva zelená, obloha modrá, krev červená,
sláma žlutá, uhel černý, sklo průhledné,
dřevo neprůhledné.

Zrakem poznáváme, že míč je kulatý,
válec oblý, krejcar okrouhlý, věž vysoká,
chaloupka nízká, kůň veliký, myš malá,
bidlo dlouhé, tužka krátká, silnice široká,
stezka úzká, pravítko přímé, srp křivý.

17.

Opatrný Petr.

Petr když chodil, díval se pozorně na
to, co před ním leží. „Proč to činíš?“ ptal
se ho Matěj, který s ním chodil.

„To činím proto,“ odpověděl Petr, „abych do ničeho nekopl, abych o nic neklopýtl, abych neupadl.“

Že tak Petr vždy činil, byl opatrný.

Že byl opatrný, nikdy ani do čela ani do kolena ani do lokte se neudeřil.

18.

Slyším.

Vím, kdy je hluk a kdy ticho.

Vím, kdy zvon zvoní, kdy hudba se rozléhá, kdy kolo vrzá, kdy vůz rachotí, kdy voda šplouchá, kdy otec mluví, kdy dítě pláče. Vím to vše, proto že slyším. Slyším ušima. Mám sluch. Kdo sluchu nemá, je hluch.

19.

Uši moje.

*U hlavy mám uši, téma poslouchati sluší.
Slyším-li volati tatínka, nebo zavolá-li matinka: „Pojď sem, dítě, pojď sem hbitě,“ ani chvíliku nelentím, bez prodlení běžím k nim.
Obadva mě rádi mají, někdy také říkávají:
„Poslušno vždy bud, mé dítě!“*

20.

Poslouchej!

Zima byla a sněhu velmi mnoho.

Chlapci pojížděli na saních.

Z komůrky vynesl též Karlík sáňky své a optal se otce: Smím-li, tatínku, voziti se na saních?

Nesmíš, odpověděl otec, kašeš.

Na ta slova chlapec odnesl sáňky zase do komůrky a vrátil se do světnice.

Matka přinesla láhvičku, nalila něco šťávy na lžíci, podala Karlovi užívati a pravila: To ti lékař posílá; budeš-li toho užívati, kašel tě trápiti přestane. Karel okusil léku, ale nechtělo se mu do něho; byl hořký. Avšak matka poručila: Karle, pij! Karel se již nezdráhal, nýbrž užil léku, a brzo bylo po kašli.

Poslušnost — pěkná cnost.

21.

Čichám, okoušim.

Vím, že růže jinak voní než fialka, že víno jinak páchně než pivo, že sýr jinak čpí než cibule.

Vím to, neboť čichám. Čichám nosem.
Mám čich.

Vím, že med jinak chutná než ocet, sůl jinak než cukr. Vím to, neboť okouším jazykem a patrem. Mám chuf.

22.

Opatrná Verunka.

Verunka jednou na večer byla sama doma. Pojednou ucítila zápach, jako když vlněný odčv doutná. Nemeškala, hledala po světnici, kde by se co pálico, avšak ničeho nemohla najít. Konečně vstoupila do kuchyně. Zde na zemi byla hromada prádla ku praní uchystaného, a z toho vystupoval dým veliký. Někdo tam zatrousil hořící sirku, od níž i prádlo chytilo. Verunka se sice ulekla, avšak rychle se vzpamatovala, běžela a zavolala souseda; sousedovi se podařilo oheň udusiti, prve než plamen vyšlehl. Přijít o chvíli později, a celé stavení bylo by vyhořelo.

Opatrnosti nikdy nezbývá.

23.

Hmatám, citim.

Vím, kdy dotýkám se houby a kdy křídy, kdy cihly a kdy skla. Mohu prsty po těch věcech hmatati a tím poznávati, jsou-li měkké nebo tvrdé, mokré nebo suché, hladké nebo drsné. Mám hmat.

Vím, kdy je teplo a kdy je zima, kdy mám hlad a kdy žízeň, kdy bolest v noze nebo v jiném údě. Čiji to čili cítím to. Mám cit.

24.

Mé srdce také cití.

Srdce mi tluče v těličku; to má rádo otce, matičku. Víte-li, odkud to srdce má? Dobrý Pán Bůh mi je daroval, abych ze všeho se radoval, vůkol co pěkného ve světě znám.

25.

✓ Čiň dobré bližnímu!

Vojtěch přišel ze školy domů a dostal od matky svačinu, krajíc pěkného bílého chleba. I šel na dvůr; ale sotva že počal

jísti, přišel k němu chlapec chudobný, a vida ten pěkný chléb, pravil lítostivě: Má sestra je mdlá po nemoci, té by chutnal bílý chlebíček; ale my si ho nemůžeme koupiti. Vojtěch podíval se na chlapce a zase na chlebíček, i rozlomil krajíc ve dví a větší kus dal chlapci říka: Na, dones ten kus sestře a řekni, že jí ho přeji ze srdce.

26.

Myslim, mluvím, jsem člověk.

Prokop byl jednou v domě, kde teta jeho bydlí. Zná teď ten dům a ví, kde stojí. Pamatoval si to.

Mařenka slyšela pohádku, kterou jí babička vypravovala. Umí ji teď také vypravovati. Pamatovala si ji.

Toník naučil se říkat otci přání, ale již říkat ho neumí. Nepamatoval si ho, zapomněl je.

Kateřina dlouho hledala svou knihu, protože nevěděla, kam ji položila. Když si na to vzpomněla, našla ji.

Vojtěch když ze školy šel domů, vzpomínal si na to, co pan učitel vypravoval.

Říkal si to, aby toho nezapomněl. Ale nemluvil při tom ani nahlas ani pošeptmo, nýbrž tak, že toho nikdo neslyšel, že při tom ani ústy nehýbal. Myslil si to jen. Co cestou myslil, to matce doma vypravoval.

Já také mohu si něco mysliti a, co si myslím, vypravovati. Jsem člověk.

My všickni jsme lidé.

27.

Mluvím.

Ústa mám a mluvit umím. Čemu ještě nerozumím, po tom rodičů se ptám. Myslivám i rozmlouvám. Směji se a někdy zpívám; ráno, večer se modlivám, a má duše velebí Pána Boha na nebi.

28.

Bud' upřimný!

Matka seděla s Martínkem ve světnici. Otec přišel právě ze zahrady a pravil hlasem přísným: Co jsem spatřil v zahradě! Květinky na jednom záhoně jsou pošlapány. Kdo mi pokazil radost?

Matka se zarmoutila, a Martínek uleklý díval se k zemi. Za chvíli se zeptal otec synka: Nevíš-li, kdo ty květiny pošlapal?

Tu vstal Martínek a pravil k otci s očima slzavýma: Ach, tatínku, já jsem to udělal; honil jsem se tam se soudruhem a nedal jsem pozor na cestičky.

Rodiče napomenuli chlapce a odpustili mu, protože se upřímně přiznal.

29.

Výstrahy.

Nepozorné, všetečné děti přicházejí často k úrazu; děti nestřídme a mlsné připravují se o zdraví.

Dítky, neběhejte divoce po schodech!

Nenahýbejte se s oken anebo přes roubení u studnic!

Nesedejte za vůz!

Nenabíhejte do cesty, kudy se jezdí!

Nechoděte k neznámým koním!

Nedrážděte psů!

Nezdvihejte příliš těžkých věcí!

Nehrejte zbraní ani sirkami!

Nekoupejte se bez dohlídky, kde byste se mohly utopiti!

Neklouzejte se na tenkém ledě!

Nejezte ovoce nezralého!

Nejezte, co neznáte!

Nepijte, když jste uhřáty!

Neléhejte do chládku, jste-li upoceny!

30.

D u š e.

Jsme živi. Živé tělo je tak utvořeno, že můžeme dýchati, cítiti, viděti, slyšeti a všelijak sebou pohybovati. Ale tělo mrtvé není takové jako živé. Tělo mrtvé nedýchá, necítí, nevidí, neslyší ani sebou nepohybuje. Čím to jest? V těle živém je něco, čeho v mrtvém není. V těle živém je duše. Tělo samo nevidí ani neslyší ani necítí. Člověk vidí, slyší, cítí jen dotud, pokud má duši v těle. Tělo samo nic neví, o ničem nepřemýšlí, nic nechce. Ale duše v těle ví, přemýšlí a, co se jí líbí, to mítí neb dělati chce. Tělo samo sebou nehýbá. Duše hýbá tělem.

Duše naše nikdy neumře, jest nesmrtelná;
tělo jest smrtelné.

Při smrti se duše od těla odděluje.

Duše bez těla jest pouhý duch.

31.

K ū ř.

Kůň má hlavu, trup s krkem, čtyři nohy
a ohon. To vše spolu je tělo koňovo.

Vnitř skládá se tělo z masa, z krve,
z kostí. Vně je maso kryto koží. Kůže po-
rostlá je srstí. V srsti rozeznáváme chlupy.

Z malého hřívěte bývá veliký kůň.

Kůň roste.

Aby rostl, jí či žere.

Žere trávu a oves. Pije vodu.

Kůň vidí očima, slyší ušima, čichá nosem,
okouší jazykem a cítí po celém těle. No-
hama dupe, kráčí, běhá, utíká, cválá. Krk
ohýbá a kroutí jím. Ušima stříhá. Ohonem
se ohání.

Kůň je živ. Jest živ, ale nemluví. Žádný
kůň mluviti se nenaučí.

Kůň jest zvíře.

32.

Můj koník.

Já jsem hrdina z Drtína přeudatný:
nosívám ručnici, po boku šavlici,
střílím a šermuji po světnici.

Já mám koníčka, holečka dřevěného;
však přece hýbá se, skáče a vzpíná se
pode mnou hopy, hop! — stane zase.

Já se rozjedu, zajedu na dvoreček;
jezdívám do kroku, hned zase do skoku,
kůň je vždy veselý bez obroku.

Já jsem školáček, vojáček přeudatný —
hrdina od kosti, který si s radostí
zahraje, zazpívá do sytosti.

33.

Jak pes slouží člověku.

„Aj, pastýři, mnoho zdraví!“

„Kam jdeš, psíku?“ ovčák praví.

„Službu hledám,“ dí mu pes.

„Dostaneš jí ještě dnes.“

*Bedlivě pes ovce hlídal,
s hospodářem chleba jidal,
milerád tím za vděk vzal,
peněz, šatů nedostal.*

„Aj, myslivče, mnoho zdraví!“

„Kam jdeš, psíku?“ lesník praví.

„Službu hledám,“ díl mu pes.

„Dostaneš jí ještě dnes.“

Chytře zajíce pes chytal,

kde se který lesem kmital;

za odměnu od pána

kost' mu byla podána.

„Aj, sedláče, mnoho zdraví!“

„Kam jdeš, psíku?“ rolník praví.

„Službu hledám,“ díl mu pes.

„Dostaneš jí ještě dnes.“

Pečlivě pes domov hlídal,

a kdy škůdce zlého vídal,

vždycky silně štěkával,

za to v boudě léhával.

34.

Myslivec čihá na zajice.

Zajíček běží po silnici,

myslivec čihá za pšenicí:

„Počkej, zajíčku! já ti dám ránu,

hlavička se ti uhne na stranu.“

„Nebojím se tě, myslivečku,
uteku já ti do háječku:
tam se ti schovám,
střelit se nedám,
jsem rád živ jako ty, můj holečku!“

35.

Užitek zvířat čtvernohých.

Některá zvířata člověku slouží aneb jej obveselují.

Koně osedlává jezdec, aneb jej vozka do vozu zapřahá.

Vola zapřahá rolník do pluhu, když chce orati pole.

Pes hlídá dům i stádo, a myslivci pomáhá loviti zvěř.

Kočka lapá myši a potkany.

Mnohá zvířata dávají nám potravu za živa, nebo když je zabijeme.

Od krávy máme tučné mléko ku pití, do jídel, na máslo, tvaroh a sýr. Také ovce a koza dávají mléko za nápoj a na sýr.

Řezník poráží voly a krávy, aby nám opatřil maso hovězí. Z telat máme maso telecí, z vepřů vepřové, z beranů a ovcí skopové.

Pro maso střílívají také zajíce, srnce a jeleny. Maso srnčí a jelení jmenuje se zvěřina.

Také nám poskytují zvířata mnohých látek na oděv a na obuv.

Kůži z volů, z krav a z telat vydělávají koželuži. Ovčí kožešinu připravují jircháři. Z vlny ovčí dělají soukenníci sukna a jiné vlněné tkaniny. Také dobře můžeme užiti kůže koňské, kozí, vepřové, jelení, srnčí i zaječí.

36.

Kohout co dělá.

Aj, kohoute, s pravdou ven! Což pak děláš celý den na dvoře, kde slepička krákoře?

Časně ráno, rančko, než zasvítne sluníčko, kokrhám, píseň svoji zazpívám.

Slípky vodím k snídani, před stodolu na stlaní. Zobejte! zrnéčka si hledejte!

Najdu-li kde červička, dostane ho slepička, sobě sám, jen co zbývá, ponechám.

Sousedova kohouta zaženu hned do kouta, sotva že na blízku se okáže.

A když večer nastává, zpěv můj dítky volává: Kykyryky! Jdi, děťátko, jdi a spi!

37.

Slepice.

Když snese slepice vajíčko, dá se do volání a kdáče:

Kokoko, kokoko kdák:
kam mám to vajíčko dát?

Když se jí hospodář nelšíbí, říkává mu:
Tototos, tototos hospodář?
tototos, tototos hospodář?

38.

Pasačka.

*Paste se, housata, roste vám travička;
roste vám, přiroste, spadne-li rosička. Hudě
hej, hejhej, hejsa, hej!*

*Do žita, pšenice na škodu nechoděte, hou-
sátek maličkých, husy, tam nevoděte! Hudě
hej, hejhej, hejsa, hej!*

*Neposlechnete-li, pozdvihnu metličku, po-
šlehám, potrestám mlsavou hubičku. Hudě hej,
hejhej, hejsa, hej!*

*V louži se nebrouzdej, housátko žlutoúčké,
umyj se v potoce a budeš hezoučké. Hudě
hej, hejhej, hejsa, hej!*

V zimě pochválíme tvoje bílé perý, a ty dás nám také pečeni k večeři. Hudě hej, hejhej, hejsa, hej!

Housátka, husičky, děláte štěbety; jen aby nebyly ze štěbet klevety! Hudě hej, hejhej, hejsa, hej!

39.

Holubička.

Sotva bílý den zasvítá, holubice v polích lítá, lítá, nelení, tam po osení, a již v ranní době hledá pokrm sobě.

A když najde tam zrněčko, zaplesá její srdcečko. Mine hodina, nezapomíná holubice matka na svá holoubátka.

Prázna domů nepřiletí, pokrm nese pro své děti. Děti čekají a zavrkají, když se jejich máti nazpět domů vrátí.

Více než ta holubička pečuje o mne matička; práce nešetří, i když jsem větší, miluje mě stále; to jí bud' ku chvále!

40.

Liduška a holubička.

K Lidušce do pokojíčka přiletěla holubička. Liduška malá se radovala, dala jí

zobáni, zbytky od snídaně, a ji hladila a k něj pravila: Nebojíš se mne, holubičko? Holubička zavrkala: Co bych se bála, má holčičko? Zlého jsem nic nedělala. Ty tak hodná vyhlížíš; vid, že mi neublížíš?

41.

Konipásek.

Konipásek bojí se, aby v zimě nezmrznul, proto uletuje na podzim do teplých krajin. Ale když jaro nastává, vrátí se k nám, posadí se na plot a volá sedlákovi do oken:

*Živ-lis, sedláče, živ-lis?
živ-lis?*

42.

Kdo vi, co je to?

Chodí to v koruně — král není,
nosí ostruhy — rytíř není,
má šavli — husar není,
k ránu budívá — ponocný není.

* * *

Bílé to vyhodíš,
a když to spadne,
je to žluté.

* * *

Roztloukla se nám bečička,
žádný bednář ji nespraví.

43.

Zvířátka také cití.

Neškod, chlapče, ptáckům, veselým zpěváckům, oni libě zpívají a housenky sbírají.

Netrap nikdy zvířátek, nevybírej holátek;
cítí bolest jako ty, nedělej jim trampoty!

44.

Vlaštovička.

Vlaštovička z rána budívá dítky, aby časně vstaly a do školy se vypravily.
Zpívá jim:

*Vstala, vstala, vstala,
devět políček oblítala,
a ty ještě spíš?*

Z jara, když přiletí z daleké pouti své, volává:

*Na zimu jsem odletěla,
bylo všeho dosť;
na jaře jsem přiletěla,
není nikdež nic!*

* * *

Aj, ty vlaštovičko milá, kdes tak dlouho
lítala? Zde jsi hnízdo opustila a je prázdné
nechala! Či jsi byla v teplém kraji po ten
celý zimní čas a se navrátila v máji do
dědiny naší zas? — Vítej, rozinilá pout-
ničko, z předaleké krajiny! Teplé zahřívá
slunéčko již i naše končiny. Dopřejeme ti
místečka, přijmeme tě pod střechu; vlet si
do svého hnízdečka, potřebuješ oddechu!

45.

Člověk a skřivánek.**Člověk.**

Proč málo, skřivánku, na zemi zpíváš?
Pověz, můj milánku, proč vysoko létáš,
pod oblaky dlíváš, křídломa třepatáš?

Skřivánek.

Dole bydlím a sedám, dole potravy hledám;
pod oblaka lítám, Boha tam oslavuji;
křídломa třepatám, že jsem zdráv, se raduji.

46.

Sup a čáp.

Volá sup: Čápe, hej! něco dej mi na zub! Čáp honem dí po něm: Máš-li chuť, tu pobud'; raků, žab si nalap. Dí mu sup: Co do těch, těch si nech! Tam holub! Já za ním poletím. — Letěl sup dál a dál, a holub se ho bál. Ale aj, byl tu háj. Hajný sám čekal tam. Pif a paf! rány dal, a pes haf! Dále sup neletěl, sám holub uletěl.

47.

Kterak žáby na sebe pokřikuji.

Kmotra!

Co pak?

Pojďme!

Kam pak?

Vařit!

Co pak?

Ryby raky, ryby raky.

Na to všecky hrčí: Ryby raky, ryby raky,
ryby raky!

Potom se jedna optá: Dáš nám?

Druhá odpoví: Taky taky, taky taky.

A zas všecky: Taky taky, taky taky,
taky taky.

48.

Mravenci a včely.

Zvítřátko pilné, mraveneček, sem a tam nosí svůj raneček. Od ranního šera až i do večera stále se pohybuje, veselé vždy pracuje.

Včelička hledá na lučinách medovou štávu po květinách; co si v létě nasbírá, v zimě strídme požívá.

49.

Moucha a komár.

Lítala moucha světnicí, spatřila s víнем sklenici; trochu se vína napila, hned se jí hlava točila.

Sotva to komár uhlídal, moudře sám sobě povídal: „Ve víne já se nesmočím, raděj si v světle proskočím.“

Lítal a lítal světnicí, uviděl svíci hořící; svíce jej k sobě vábila a hned mu křídla spálila.

50.

Kolik živočichů.

Rád bych věděl a spočítal, kolik jest na zemi zvířátek, kolik pod oblohou ptáček? Ale kdož pak z lidí dobré by mi

vypočítal, co mé oko sotva vidí, všecky broučky a červičky, všecky ve vodách rybičky? Lidé velcí, učení, v uměních vycvičení, sotva jejich jména znají, jak je všecky spočítají? Darmo já se lidí ptám, jediný Bůh ví to sám; on jím denně pokrm dává, i mně život zachovává.

51.

Jabloň. Stromy.

Jablka se trhají na jabloni. Jabloň bývá v zahradě. Stojí tam stále na jednom místě a má v zemi kořen, nad zemí kmen, na kmeni větvě, na větvích listy. Nejprve je kmen nízký a tenký, ale každým rokem stane se trochu vyšší a silnější. Vzrůstá. Také větve vzrůstají. Když jabloň vzroste, bývá na jaře mezi listím jejím mnoho květu. Květ brzo opadá, a začnou se z něho dělati malá jablíčka. I ta znenáhla rostou. Když vyrostou, nesmějí se hned trhati, protože jsou ještě velmi kyselá a trpká. Za několik neděl zesládnou, uzrají, jsou zralá.

Jako jabloně rostou také hrušně, švestky, třešně, ořechy. Rostou, avšak nevidí, ne-

slyší, necítí a z místa, na němž stojí, se nepohybují. Nejsou zvířata. Jsou rostliny.

Ze kmene jejich, když se skáci, může se řezati a štípati dřevo. Jsou to stromy.

K rostlinám a stromům počítá se také dub, buk, lípa, bříza, jedle, smrk, borovice.

Jabloně, hrušně, švestky, třešně, ořechy sázíme v zahradách pro chutné ovoce. To jsou stromy ovocné. Ostatní stromy nejvíce v lesích pro dříví se sázejí. Proto lesní stromy se jmenují: Lípa má listy široké, jedle úzké a špičaté jako jehla. Takovému listí říká se jehličí. Lípa je strom listnatý, jedle jehličnatý.

52.

Kdo tomu rozumí?

Zelená jsem, tráva nejsem,
žlutá jsem, vosk nejsem,
tvrdá jsem, kost nejsem,
sladká jsem, med nejsem.

* * *

Plná škola dětí,
a nemají kudy ven.

* * *

Zkroucený, svázaný,
přec o svatbě skáče.

* * *

Kdo to nevidí, zvedne to;
kdo to vidí, nechá toho ležeti.

53.

Co z rostlin se vyrábi.

O stromy lesní pečují lesníci, o rostliny v zahradách zahradníci, o rostliny na poli rolníci.

Ze zrní obilného mlynář mele ve mlýně mouku, kroupy, krupici, jáhly.

Z mouky pekař pekou chléb a housky.
Z ječmene sládci dělají slad. Ze sladu a chmele vaří se pivo.

Z bramborů dělá se škrob a líh.

Z cukrovky vaří se v továrnách cukr.

Lněné vlákno se spřádá. Z příze tkalci tkají plátno a jiné tkaniny.

Dříví stromů se běže na pálení. Dělají se z něho také klády na stavění domův a prkna. Z prken truhláři robí stoly, skříně, židle, lavice a jiný nábytek.

54.

Křemen. Nerosty.

Křemen nalézá se v zemi nebo na zemi. Neroste, necítí, nehýbá se samovolně. Není ani zvíře ani rostlina.

Podobně jako křemen nachází se v zemi hlína, písek, sůl, síra, železo, měď, olovo, zlato, stříbro. Jsou v zemi, ale nevyrostly. Jsou nerosty.

55.

Užitek nerostů.

Ze hlíny dělá hrnčíř hrnce a jiné nádobí do kuchyně.

Cihlář ze hlíny pálí cihly; z cihel zedníci stavějí domy.

Kámen ve skále se láme, aby se ho na stavění užilo. Pískový kámen otесávají kameníci.

Z vápence vypalují vápeníci vápno; vápno se hasí a s pískem na maltu míší.

Soli potřebujeme do pokrmů.

Železo zdělávají kováři, zámečníci, nožíři, kosaři, mečíři, klempíři a jiní řemeslníci.

Kováři dělají pluhy, radlice, motyky, sekery, řetězy, hřeby, podkovy, ráfy na kola; zámečníci nejvíce zámky, klíče a kování na dvéře a okna; nožíři nůžky a nože; kosaři kosy a srpy; mečíři šavle a meče; klempíři plechové nádobí, roury a žlaby.

Z mědi a cínu dělají kotláři a cínaři nejvíce nádoby, jako konvice, kotly, vany a podobné.

Ze stříbra a zlata razí se peníze. Zlatníci zhotovují z těchto kovů prsteny, náušnice, náramky, řetízky a jiné skvosty. Hodináři dělají všeliké hodiny. Kapesní hodinky zasazují mnohdy do pouzder zlatých nebo stříbrných.

56.

Den a noc.

14/7

Vídáme nad sebou oblohu buď jasnou buď zamračenou.

Na jasné obloze ukazuje se nám někdy slunce, někdy měsíc a hvězdy.

Slunce nevidíme vždy stejně vysoko.

Nejnáze jest, když vychází nebo když zapadá.

Když slunce vychází, říkáme, že jest jitro čili ráno; po západu nastává večer a noc.

Od rána až do večera slunce svítí čili světlo dává; tu je den — den světlý.

V polovici dne či v poledne je slunce nejvýše na obloze.

Noc trvá od večera až do jitra. Počátek noci jmenuje se soumrak, konec svítání.

Za dne vše lépe viděti jest nežli v noci, protože slunce jasněji svítí než měsíc a hvězdy.

Nesvítí-li v noci ani měsíc ani hvězdy, nastane čirá tma.

*Metu, metu —
nevymetu;
nesu, nesu —
nevynesu;
až čas přijde,
samo vyjde.*

Den a rok. ↗

Ke dni počítáme také noc. Proto říkáme, že celý den trvá od jitra do jitra, od poledne do poledne, od večera do večera, od půlnoci do půlnoci.

Takový den má dvakrát dvanáct hodin.

Sedmi dnům říkáme týden, a ty se jmenují: neděle, pondělí, úterý, středa, čtvrtek, pátek, sobota. Neděle jest den Páně; ostatní dnové jmenují se všední a jsou k u práci ustanoveni.

Čtyři neděle a dva nebo tři dni k tomu činí jeden měsíc.

Rok má dvanáct měsíců, a ty se jmenují: leden, únor, březen, duben, květen, červen, červenec, srpen, září, říjen, listopad, prosinec.

Také se praví, že má rok čtyři čtvrtletí: jaro, léto, podzim a zimu. Každé čtvrtletí má tři měsíce nebo třináct neděl.

* * *

Jeden otec má sedm synů, a každý ten syn má jednu tvář bílou a jednu černou.

* * *

*Stojí, stojí dub,
a na tom dubě
dvanáct větví,
na každé větvi
po čtyřech hnízdách,
a v každém hnízdě
po sedmi vajíčkách.*

Piseň letní.

Tráva, tráva, tráva zelená!

Usychala travička,
spadla na ni rosička;
tráva, tráva, tráva zelená!

Hájek, hájek, hájek dubový!

V něm obývá slavíček,
umí mnoho písniček;
hájek, hájek, hájek dubový!

Louka, louka, louka za vodou!

Kvetou na ní květiny,
libovonné bylinky;
louka, louka, louka za vodou! ▷

Růže, růže, růže červená!

Kdo ji trhá, píchne ho
do palečku měkkého;
růže, růže, růže červená! ▷

Lípa, lípa, lípa košatá!

Libě voní její květ,
z něho včelky berou med;
lípa, lípa, lípa košatá!

Žito, žito, žito se bělá!

Nový zraje chlebíček,
naklepeme srpeček;
žito, žito, žito se bělá!

Pšenka, pšenka, pšenka dozrává!

Až ji všecku požneme,
obžinky míť budeme;
pšenka, pšenka, pšenka dozrává!

Léto, léto, léto radostné!

Koho těší v poli klas,
zvučný vydá zpěvu hlas:
Léto, léto, léto radostné!

59.

Hra na vojáky.

Tluče bubeníček, tluče na buben, a svolává hochy : Hoši, pojďte ven! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Vezměte své tašky a své ručnice; připněte si k boku ostré šavlice! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Do řady se stavíme, malí vojáci, i budeme někdy statní jonáci! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Tam je břeh u cesty jako pevný hrad, toho dobudeme beze všech útrat. Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Tam stojí bodláčí: Hej na ně spolu! To my posekáme: Všem hlava dolů! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Utíká zajíček, má před námi strach; běžet ho necháme, schováme si prach. Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Sedě teď na bobku stříhá ušima; snad se nám vysmívá ta čtveračina! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

My jej potrestáme, neuteče zdráv; na zajíce střelme: pif! a puf! a paf! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Zahnali jsme svého již nepřítele; vítězi se vratme domů po dole! Hráli jsme si na vojáky, složme flinty a bodáky! až pak bude čas, zahrajem si zas!

60.

Kdo to uhodne?

Přišel k nám bílý kůň,
zalehl nám celý dvůr.

* * *

Kousá, kousá —
nemá zubů,
lítá, lítá —
nemá křídel.

* * *

Sletěl ptáček bezperák
na náš stromek bezlisták,
přišlo na něj bezzubátko,
sežralo to bezpeřátko.

* * *

Běhá to okolo chalupy,
dělá to cupity, cupity.

61.

Ptáček v zimě.

Kdo to klepá venku? Hledíme, modrý ptáček! Na našem okénku sedí ubožáček. V poli všecko pusto, sněhu padá husto. Nám je dobré ve světnici, ptáček mrzne na větvici. Pojď sem, ptáčku, pojď, zpěváčku! drobtů dosti máme; těch my tobě dáme, a na první jarní den pustíme tě zase ven.

62.

O Bohu.

Pán Bůh jest pouhý duch. Viděti ho nemůžeme. Ale vidíme přemnoho těch krásných věcí, které učinil na nebi i na zemi. Co lidé udělati nemohou, Pán Bůh jediný učiniti může. Nám dává živobytí. Od Pána Boha máme tělo i duši. Duši naši učinil rozumnou, aby poznávala, co jest krásné a dobré. Také vůli jí udělil, aby ráda konala to, co rozum za dobré uznává.

Bůh ví, co bylo, co jest nyní, co bude. Vidí, co se děje na zemi i na nebi. Jemu známo jest, co myslíme, čeho si žádáme, co mluvíme i co konáme.

Dobří lidé líbí se Bohu, zlí se mu protiví.

Rakouská národní hymna.

Zachovej nám, Hospodine,
Císaře a naši zem!
Dej, ať z víry moc Mu plyne,
Ať je moudrým vladařem!
Hajme vždy koruny Jeho
Proti nepřátelům všem:
Osud trůnu Habsburského
Rakouska jest osudem.

Plňme věrně povinnosti,
Chraňme právo počestně,
A když třeba, s ochotností
V boj se dejme statečně!
V paměti povděčné mějme
• Slávu vojska vítěznou, —
Jméni, krev i život dejme
Za Císaře, za vlast svou!

Čeho nabyl občan pilný,
Vojín zbraní zastávej;
Umění a vědou silný
Duch se zmáhej, jasně skvěj!
Bože, slávy rač popříti,
Žehnej vlasti milené:
Slunce Tvé necht v míru svítí
Na Rakousko blažené!

Stůjme k sobě každou chvíli:
 Svornost jenom moci dá;
 Spojené kde vládnou síly,
 Snadno vše se vykoná.
 Když se ruka k ruce vine,
 Pak se dílo podaří;
Ríš Rakouská nepomine:
 Sláva vlasti, Císaři!

Císaři po boku vládne,
 Rodem, duchem spřízněná,
 V kráse, kteráž neuvadne,
 Císařovna vznešená.
 Bože, račiž rozkvět nový
 Habsburskému domu dát:
Františkovi Josefovi,
Alžbětě rač požehnat!

Obsah.

Čtení počátečné.

I. Malá písmena.

	Strana
a) <i>Pismo psaci</i>	1
1. Slabiky o dvou hláskách. Samohláska po souhlásce	3
b) <i>Pismo tiskací</i>	86
2. Samohlásky po souhláskách i před nimi	—
3. Slabiky o třech hláskách. Samohláska mezi souhláskama	—
4. Souhláskové skupiny	40

II. Velká začáteční písmena.

a) <i>Pismo psaci</i>	61
b) <i>Pismo tiskací</i>	68

Čtení poučné.

1. Milý Pán Bůh	67
2. Dobrý počátek	68
3. Dobrý pořádek	69
4. Tichý žáček	—
5. Hodná Bětuška	—
6. Piseň o hodném dítku	70
7. Tělo moje	71
8. Části hlavy	—
9. Části obličeje	—
10. Budu se umývat	72
11. Části paží	—
12. Ruce moje	Kar. Vinařický 73
13. Nohy moje	Kar. Vinařický —
14. Vidím	—
15. Oči moje	Kar. Vinařický 74
16. Co zrakem pozorujeme	—
17. Opatrný Petr	—
18. Slyším	—
19. Uši moje	Kar. Vinařický 75
20. Poslouchej!	—
21. Říchám, okouším	—
22. Opatrná Verunka	76 77

	Strana
23. Hmatám, cítím	78
24. Má srdcečko také cíti	—
25. Čiň dobré bližnímu!	—
26. Myslím, mluvím, jsem člověk	79
27. Mluvím	80
28. Bud' upřímný!	—
29. Výstrahy	81
30. Duše	82
31. Kůň	83
32. Můj koník	84
33. Jali pes slouží člověku	—
34. Myslivec číhá na zajice	85
35. Užitek zvířat čtvernohých	86
36. Kohout co dělá	87
37. Slepice	88
38. Pasačka	Kar. Vinařický
39. Holubička	—
40. Liduška a holubička	89
41. Konipásek	Kar. Vinařický
42. Kdo ví, co je to?	90
43. Zvířátko také cíti	Kar. Vinařický
44. Vlaštovička	Erben — Vinařický
45. Člověk a skřivánek	92
46. Sup a čap	93
47. Kterak žáby na sebe pokřikují	Kar. Jar. Erben
48. Mravenci a včely	94
49. Moucha a komár	Kar. Vinařický
50. Kolik živočichů	Pavel Jehlička
51. Jabloň. Stromy	Kar. Vinařický
52. Kdo tomu rozumí?	—
53. Co z rostlin se vyrábí	95
54. Křemen. Nerosty	96
55. Užitek nerostů	97
56. Den a noc	98
57. Den a rok	—
58. Písň letní	99
59. Hra na vojáky	100
60. Kdo to uhodne?	Kar. Vinařický
61. Ptáček v zimě	102
62. O Bohu	Kar. Vinařický
Rakouská národní hymna	103
	—
	104
	—
	105
	—
	106
	—
	107

Vysvětlení hádanek. Článek 9. 1. Oči. 2. Pila. — Článek 42.
 1. Kohout. 2. a 3. Vejce. — Článek 52. 1. Mrkev. 2. Makovice.
 3. Věnec. 4. Červivé ovoce. — Článek 56. Slunečné světlo oknem do
 světnice na podlahu padající. — Článek 57. 1. Týden. 2. Rok, měsíc,
 týden a den. — Článek 60. 1. Sníh napadlý. 2. Sníh poletující.
 3. Sníh a slunce. 4. Dešťové kapky, padající s okapu.